

Se strinjate?

ARUNDHATI ROY

Instant mešanica imperialne demokracije*

(kupi eno, pa dobiš eno zastonj)

Kakšen globok dar vam lahko dam nocoj – v teh časih, ko se moramo truditi, da prehitavamo tempo, s katerim nam ugrabljajo našo svobodo, in ko si le malokdo lahko privoščijo razkošje, da se za nekaj časa umakne z ulic in se potem vrne z natančno, povsem izdelano tezo, opremljeno z opombami pod črto in referencami? Medtem ko begamo od krize do krize, ki nam butajo naravnost v možgane iz satelitske televizije, moramo razmišljati na nogah. V gibanju. V zgodovino stopamo skozi kršje vojn. Porušena mesta, ožgana polja, gozdovi, ki se vedno bolj krčijo, in umirajoče reke so naši arhivi. Kraterji, ki jih puščajo za seboj termobarične bombe, so naše knjižnice.

Kaj vam torej lahko nocoj ponudim? Nekaj neprijetnih misli o denarju, vojni, imperiju, rasizmu in demokraciji. Nekaj skrbi, ki mi prhutajo po možganih kot roj nadležnih več in mi ponoči ne dajo spati. Nekaterim med vami se bo zdelo nespodobno, da oseba, kot sem jaz, uradno vpisana v Veliko knjigo narodov kot "indijska državljanka", pride sem in kritizira vlado Združenih

* Tekst je zapis nagovora, ki ga je Arundhati Roy 13. maja letos prebrala v Harlemu, New York, na prireditvi, ki sta jo sponzorirala Center for Economic and Social Rights (www.cesr.org) in fondacija Lannan (www.lannan.org). Slednja je Arundhati Roy podelila "Lannanovo nagrado za kulturno svobodo". Tekst objavljamo z dovoljenjem avtorice in njenih agentov, David Godwin Associates.

držav. Zase lahko rečem, da nisem nikakršna agitatorica, nikakršna domoljubka in da se jasno zavedam, da so podkupljivost, surovost in licemerstvo vtisnjeni v svinčeno dušo vsake države. Toda ko država neha biti zgolj država in postane imperij, se obseg operacij dramatično spremeni. Smem torej pojasniti, da *nocoj govorim kot podložnica ameriškega imperija? Govorim kot suznja, ki si drzne kritizirati svojega kralja.*

Tretjega julija davnega leta 1988 je ameriška raketna križarka Vincennes, ki je bila stacionirana v Perzijskem zalivu, po nesreči sestrelila iransko potniško letalo in ubila 290 civilnih potnikov. Georgea Busha I., ki je bil takrat sredi predsedniške kampanje, so prosili za komentar o dogodku. Dokaj iznajdljivo je odgovoril: "Nikoli se ne bom opravičeval za Združene države. Ni mi mar, kakšna so dejstva."

Ni mi mar, kakšna so dejstva. Kako imenitna maksima za novi ameriški imperij. Morda bi bila primernejša rahla varianta na isto temo: dejstva so vedno lahko taka, kakršna jih hočemo. Ko so Združene države napadle Irak, je po neki raziskavi New York Timesa in CBS News 42 odstotkov ameriške javnosti verjelo, da je Sadam Husein neposredno odgovoren za napade na Svetovni trgovinski center in Pentagon 11. septembra. Anketa ABC News pa je pokazala, da je 55 odstotkov Američanov prepričanih, da Husein neposredno podpira al Kaido. Nobeno teh prepričanj ne temelji na dokazih (ker jih ni). Vse sloni na namigovanjih, avtosugestiji in dejanskih lažeh, ki jih širijo ameriški državni mediji, sicer znani kot "svobodni tisk", tista votla blazina, na kateri počiva sodobna ameriška demokracija.

Javna podpora vojni proti Iraku v ZDA je izhajala iz mnogoplastne zgradbe laži in prevar, ki jo je usklajevala ameriška vlada in so jo zvesto širili državni mediji. Poleg izmišljenih povezav med Irakom in al Kaido smo imeli še sproducirano paniko glede iraškega orožja za množično uničevanje. Mali Bush je celo izjavil, da bi bilo "samomorilsko", če Amerika ne bi napadla Iraka. Spet smo bili priče paranoji pred sestradano, zbombardirano, oblegano državo, ki naj bi nameravala uničiti vsemogočno Ameriko. (Irak je bil samo zadnja v vrsti takih držav – že prej je bilo enako s Kubo, Nikaragvo, Libijo, Grenado in Panamo.) Toda tokrat ni šlo samo za običajno vrsto prijateljske sosedske panike. To je bila panika z namenom.⁹ Priklicala je staro doktrino v novi embalaži: doktrino preventivnega napada, z drugimi besedami prepričanje, da Združene države lahko naredijo, kar koli pod soncem si izmislijo, in tisto uradno velja.

Vojna proti Iraku je dobojevana in dobljena in nihče ni našel nikakršnega orožja za množično uničevanje. Niti majhnega ne. Mogoče ga bo treba podtakniti, preden ga odkrijejo. In potem bomo nekatere tečnobe hotele pojasnilo, zakaj ga Sadam Husein ni uporabil, ko je bila njegova država napadena. Odgovorov seveda ne bo. Resnični verniki se bodo zadovoljili s tistimi meglenimi poročili o nekaj sodčjih prepovedanih kemikalij v stari lopi. Vse kaže, da ni soglasja niti o tem, ali gre res za kemikalije, ali so res prepovedane in ali je

posode, v katerih so spravljene, tehnično mogoče imenovati sodčki. (Slišati je bilo nepotrjene govorice, da so tam našli tudi čajno žličko kalijevega permanganata in stare orglice.)

Medtem je starodavno civilizacijo mimogrede nenamerno zdesetkala zelo mlada, nenamerno surova država.

So ljudje, ki pravijo: Pa kaj, če Irak ni imel kemičnega in jedrskega orožja? Pa kaj, če ni nikakršne povezave z al Kaido? Pa kaj, če Osama bin Laden enako sovraži Sadama Huseina kot Združene države? Mali Bush je rekel, da je Sadam Husein "morilski diktator". Torej je, takšno je sklepanje, Irak potreboval "spremembo režima". Nič zato, če je pred štiridesetimi leti CIA pod predsednikom Johnom F. Kennedyjem izvedla spremembo režima v Bagdadu. Leta 1963 je po uspešnem udaru v Iraku prišla na oblast stranka Baas. Ob pomoči seznamov, ki jih je priskrbelo CIA, je novi režim sistematično eliminiral na stotine zdravnikov, učiteljev, pravnikov in političnih osebnosti, ki so veljali za levičarje. Pobili so celo intelektualno združbo. (Z enako tehniko so zmasakrirali stotisoče ljudi v Indoneziji in Vzhodnem Timorju.) Govorilo se je, da je bil mladi Sadam Husein soudeležen pri nadzoru nad krvavo žehto. Leta 1979, po razdoru med frakcijami znotraj stranke Baas, je Sadam Husein postal predsednik Iraka. Aprila 1980, ko je uničeval šiite, je ameriški državni svetovalec za varnost Zbigniew Brzezinski izjavil: "Nikakršnega temeljnega neskladja interesov ne vidimo med ZDA in Irakom." Washington in London sta odkrito in prikrito podpirala Sadama Huseina. Financirala sta ga, ga opremljala in oboroževala ter oskrbovala z materiali za dvojno uporabo, iz katerih bi lahko izdeloval orožje za množično uničevanje. Finančno, materialno in moralno sta podpirala njegove najhujše ekscese. Podpirala sta osemletno vojno proti Iranu in pomor kurdskega prebivalstva s plinom leta 1988 v Halabji; te zločine so 14 let pozneje spet obudili in jih uporabili kot razloge za napad na Irak. Po prvi zalivski vojni so "zavezniki" spodbujali vstajo šiitov v Basri in gledali vstran, ko je Sadam Husein v maščevalnem protinapadu zatrl upor in pobil na tisoče ljudi.

Stvar je v tem, da če je bil Sadam Husein dovolj negativen, da si je zaslužil najbolj natančno načrtovan in javno napovedan poskus umora v zgodovini (prvo potezo operacije Shock and Awe – demonstracije ameriške vojaške moči), bi bilo tistim, ki so ga podpirali, zagotovo treba vsaj soditi zaradi vojnih zločinov, ali ne? Zakaj torej na zloglasnem kupčku kart z napisom "wanted" ni obrazov ameriških in angleških vladnih uradnikov in uradnic?

Zato ker, kadar gre za Imperij, dejstva niso pomembna.

Že, ampak vse to je preteklost, nam pravijo. Sadam Husein je pošast, ki jo je treba ustaviti. In ustavijo ga lahko samo Združene države. Učinkovita tehnika – to izkoriščanje potrebe po morali sedanosti za zamegljevanje diabolčnih grehov preteklosti in zlih načrtov za prihodnost! Indonezija, Panama, Nikaragva, Irak, Afganistan – spisku kar ni konca. Prav zdaj se pitajo za prihodnost surovi režimi v Egiptu, Saudovi Arabiji, Turčiji, Pakistanu in srednjeazijskih republikah.

Ameriški vrhovni državni tožilec John Ashcroft je pred kratkim izjavil, da svoboščine v ZDA niso "darilo nobene vlade ali listine, ampak ... nam jih je podelil Bog." (Kdo bi se ubadal z Združenimi narodi, če ima pri roki samega Boga!)

Tako torej ljudstva sveta stojimo pred imperijem, oboroženim z mandatom iz nebes (in za dodatno varnost z najmenitnejšim arzenalom orožij za množično uničevanje v zgodovini). Stojimo pred imperijem, ki si je prilastil pravico začenjati vojne, kakor ga je volja, in pravico reševati ljudi iz krempljev korumpiranih ideologij, verskih fundamentalistov, diktatorjev, seksizma in revščine s prastaro in nič kolikokrat preizkušeno metodo iztrebljanja. Imperij je na pohodu in demokracija je njegov pretkani novi bojni krik. Demokracija, ki vam jo pred vrata dostavijo termobarične bombe. Smrt je nizka cena, ki jo ljudje plačujejo za privilegij okušanja tega novega produkta: instant mešanice imperialne demokracije (zavri, dodaj olje, potem bombardiraj).

Ampak Kitajci, črnici, Korejci, Indijci in Arabci mogoče sploh ne štejemo za prave ljudi. Mogoče naše smrti ne štejejo za prave smrti. Naše zgodovine ne štejejo za zgodovino. Saj nikoli niso. Ko smo ravno pri zgodovini: zadnje mesece je ves svet gledal, ko so po televiziji v živo prenašali ameriški napad in zasedbo Iraka. Režim Sadama Huseina je, tako kot Osama bin Laden in afganistanski talibani, preprosto izginil. Temu je sledilo nekaj, kar so analitiki imenovali "vakuum moči". Mesta, ki so bila dolge dni oblegana, brez hrane, vode in elektrike, mesta, ki so bila neusmiljeno bombardirana, ljudje, ki jih je režim sankcij Združenih narodov več kot desetletje tiral v lakoto in revščino, so naenkrat ostala brez kakršnega koli približka urbane administracije. Sedemtisooletna civilizacija je zdrsnila v anarhijo. S TV prenosom v živo.

Vandali so plenili trgovine, pisarne, hotele in bolnišnice. Ameriški in britanski vojaki so stali in gledali. Rekli so, da jim ni nihče ukazal posredovati. Pravzaprav jim je bilo ukazano pobijati ljudi, braniti jih pa ne. Njihove prioritete so bile jasne. Varnost in zaščita iraškega ljudstva ni bila njihova stvar. Zaščita bornega ostanka infrastrukture Iraka ni bila njihova stvar. Pač pa je bila njihova stvar varnost in zaščita iraških naftnih vrelcev. Seveda je bila. Naftne vrelce so "zaščitili" tako rekoč še pred začetkom napada.

CNN in BBC sta spet in spet predvajala prizore ropanja. Televizijski komentatorji in ljudje, ki so govorili v imenu vojske in vlade, so jih predstavljali kot izživljanje "osvojenega ljudstva", ki sprošča svoj bes nad despotskim režimom. Ameriški obrambni minister Donald Rumsfeld je rekel: "To je nered. Svoboda je nered in svobodnim ljudem so dovoljena zločinska dejanja in napake in grde reči." Je kdo vedel, da je Donald Rumsfeld anarhist? Prav zanima me – ali je tudi med nemiri v Los Angelesu, ki so sledili pretepanju Rodneyja Kinga, enako mislil? Bi hotel deliti svoje prepričanje o neurejenosti svobode z dvema milijonoma ljudi, ki so v tem trenutku v ameriških zaporih? ("Najsvobodnejša" država sveta ima največ zapornikov na svetu.) Bi bil pripravljen razpravljati o njenih vrednotah z mladimi Afroameričani, katerih

28 odstotkov bo del svojega odraslega življenja prebilo v zaporu? Bi lahko pojasnil, zakaj služi predsedniku, ki je kot guverner Teksasa nadzoroval 152 usmrtitev?

Preden se je vojna proti Iraku začela, je Urad za obnovo in humanitarno pomoč (ORHA) poslal Pentagonu seznam 16 ključnih mest, ki bi jih bilo treba zaščititi. Narodni muzej je bil na tem seznamu na drugem mestu. Vendar je bil več kot izropan, bil je oskrunjen. V tem muzeju je bila shranjena starodavna kulturna dediščina. Danes vemo, da je bil Irak del rečne doline Mezopotamije. Civilizacija, ki je cvetela na bregovih Tigrisa in Evfrata, je dala svetu prvo pisavo, prvi koledar, prvo knjižnico, prvo mesto in – da – prvo demokracijo. Babilonski kralj Hamurabi je bil prvi, ki je zbral zakone, po katerih se je ravnalo družbeno življenje državljanov. Ti zakoni so zagotavljali pravice zapuščenim ženskam, prostitutkam, sužnjem in celo živalim. Hamurabijev zakonik velja ne le za rojstvo zakonitosti, ampak tudi za začetek razumevanja pojma socialne pravice. Vlada ZDA ne bi mogla izbrati bolj neprimerne dežele za uprizoritev svoje protizakonite vojne in razkazovanje svojega grotesknega nespoštovanja do pravice.

Obrambni minister Rumsfeld, princ teme, se je v nekem nagovoru v dneh plenjenja takole obrnil na svoje medijske kohorte, ki so mu med vojno tako zvesto služile: "Slike, ki jih gledate na televiziji, gledate spet in spet in spet, vedno isto sliko nekoga, ki z vazo v rokah stopa iz neke zgradbe, in vidite jo že dvajsetič in si rečete: O moj bog, kaj je bilo toliko vaz? Je mogoče, da bi bilo v vsej deželi toliko vaz?" Skozi tiskovno središče je zavalovil smeh. Bi bilo prav, če bi harlemski siromaki izropali Metropolitanski muzej? Bi bil tudi tedaj odziv tako prijazen in vesel?

Zadnja izmed 16 zgradb na seznamu ORHA, ki naj bi jih zaščitili, je bilo Ministrstvo za nafto. Bila je edina, ki je zaščito res dobila. Morda je okupatorska vojska mislila, da se v muslimanskih deželah seznami berejo od zgoraj navzdol?

Na televiziji nam pripovedujejo, da je Irak "osvojen" in da je Afganistan na dobri poti, da postane raj za ženske – po zaslugi Busha in Blaira, vodilnih feministov 21. stoletja. V resnici je iraška infrastruktura uničena. Ljudstvo je na robu stradanja. Zaloge hrane so izčrpane. In popoln administrativni zlom je povzročil opustošenje mest. Irak se bliža državljanski vojni med šiiti in suniti, medtem ko je Afganistan odplavilo nazaj v predtalibansko obdobje anarhije in so njegovo ozemlje sovražni vojaški veljaki razkosali na fevde.

Ne da bi ga vse to kaj prestrašilo, je Mali Bush 1. maja začel svojo kampanjo 2004 v upanju, da bo končno *izvoljen* za predsednika ZDA. V verjetno najkrajšem poletu v zgodovini je vojaško reaktivno letalo pristalo na letalonosilki USS Abraham Lincoln, ki je bila tako blizu obale, da so, tako pravi Associated Press, uradniki administracije potrdili, da so "postavili mogočno ladjo tako, da je imela televizija najboljši možen kot za snemanje Bushevega govora, z morjem v ozadju namesto obale San Diego." Predsednik Bush, ki ni nikoli služil vojske, se je prikazal iz kabine, namaškaran v jopič ameriškega bombaša,

vojaške škornje, pilotska očala in čelado. Mahaje svojim vzklikajočim enotam je uradno oznanil zmago nad Irakom. In pri tem ni pozabil reči, da je to "samo ena zmaga v vojni proti terorizmu ..., [ki] še traja."

Pomembno je bilo, da se izogne nedvoumni razglasitvi zmage, saj zmagovito vojsko po ženevski konvenciji zavezujejo zakonske obveznosti okupatorske sile, to pa je odgovornost, ki si je Busheva administracija ni hotela naložiti. In glede na bližajoče se volitve 2004 bi se tudi lahko pokazala potreba po še eni zmagi v "vojni proti terorizmu", s katero bi premamili omahljive volivce. Sirijo že pitajo za zakol.

Herman Göring, stari nacist, je nekoč rekel: "Ljudstvo je zmeraj mogoče pridobiti za pobude voditeljev. Treba jim je samo reči, da so napadeni, in obtožiti pacifiste pomanjkanja domoljubja in izpostavljanja države nevarnosti. Stvar deluje enako v kateri koli državi." Prav ima. Čisto lahko je. Na to se zanaša Bushev režim. Razlika med volilnimi kampanjami in vojno, med demokracijo in oligarhijo se naglo manjša. Edino svarilo pred temi kampanjskimi vojnami je, da ZDA ne smejo izgubljati življenj. To bi zamajalo zaupanje volivcev. Toda problem v boju ubitih ameriških vojakov je že obvladan. Bolj ali manj.

Na nekem sestanku z mediji pred začetkom operacije Shock and Awe je general Tommy Franks izjavil: "Ta pohod bo kot še nobeden v zgodovini." Mogoče je imel prav. Nisem vojaška zgodovinarica, ampak kdaj se je nazadnje bila taka vojna? Potem ko je bila izkoriščena "pomoč" diplomacije OZN (gospodarske sankcije in nadzor nad orožjem), ki naj bi spravila Irak na kolena, izstradala njegovo prebivalstvo, prinesla smrt polovici milijona otrok, resno poškodovala infrastrukturo države, potem ko je bilo jasno, da je večina iraškega orožja uničena, je "koalicija voljnih" (lahko bi rekli tudi koalicija izsiljenih in kupljenih) poslala tja napadalsko vojsko – strahopetno dejanje, ki mu v zgodovini gotovo ni para!

Operacija Iraška svoboda? Ne bi rekla. Bolj je bilo podobno operaciji "tekmujva, kdo bo hitrejši, samo najprej ti zdrobim kolena".

Takoj ko se je vojna začela, so začele vlade Francije, Nemčije in Rusije, ki niso hotele sprejeti končne resolucije, s katero bi Varnostni svet ZN upravičil vojno, prehitevati druga drugo z izjavami, kako si želijo, da bi Združene države zmagale. Predsednik Jacques Chirac je ponudil angloameriškim letalskim silam francoski zračni prostor. Ameriške vojaške baze v Nemčiji so bile na razpolago. Nemški zunanji minister Joschka Fischer je javno izražal upanje, da se bo režim Sadama Huseina "hitro sesul". Tudi Vladimir Putin je javno izrazil enako upanje. To so vlade, ki so se prej družno zavzemale za miroljubno razorožitev Iraka, potem pa so pohitele in se strahopetno postavile na stran tistih, ki so ga napadli. Poleg upanja, da bodo deležne dobička, so tudi upale, da bo Imperij upošteval njihove predvojne naftne pogodbe z Irakom. Samo najbolj naivni bi lahko pričakovali, da se bodo stari imperialisti obnašali drugače.

Če odmislimo prazna razburjanja in privzdignjene moralne govore v ZN v času pred vojno, je bila v trenutku krize enotnost zahodnih vlad – kljub nasprotovanju večine njihovih ljudstev – zares izjemna.

Ko se je turška vlada začasno uklonila pogledom 90 odstotkov svojega prebivalstva in zavrnila ponudbo vlade ZDA za nekaj milijard dolarjev krvavega denarja za uporabo vojske na turških tleh, so jo doleteli očitki o pomanjkanju "demokratičnih načel". Rezultati mednarodne raziskave Gallupovega instituta so pokazali, da ni bila podpora vojni, ki bi jo "enostransko izpeljale Amerika in njene zaveznice", v nobeni evropski državi višja od 11 odstotkov. Toda vlade Anglije, Italije, Španije, Madžarske in drugih držav Vzhodne Evrope so bile deležne pohvale, ker se niso zmenile za večinsko mnenje svojega prebivalstva in so podprle protizakonito invazijo. To naj bi bilo popolnoma v skladu z demokratičnimi načeli. Kako se temu reče? Nova demokracija? (Kot britanski novi laburisti?)

V popolnem nasprotju s podkupljivostjo, ki so jo pokazale njihove vlade, pa je 15. februarja, nekaj tednov pred invazijo, več kot 10 milijonov ljudi na petih celinah v najbolj spektakularnem prikazu javne morale, ki ga je svet kdaj videl, korakalo za mir. Prepričana sem, da ste bili med njimi tudi mnogi od vas. Prezrti so – smo – bili s skrajnim omalovaževanjem. Ko so predsedniku Bushu rekli, naj se odzove na protivojne demonstracije, je odvrnil: "To je tako, kot da bi sklenil, no, jaz bom prilagodil politiko središčni skupini. Vloga voditelja je v tem, da se odloča za politiko, temelječo na varnosti, v tem primerju varnosti ljudstva."

Demokracija, sveta krava sodobnega sveta, je v krizi. In kriza je globoka. Vsak izgred se zgodi v imenu demokracije. Postala je komaj kaj več kot votla beseda, lepa školjka, oropana vsebine ali pomena. Lahko je, kar koli hočeš, da je. Demokracija je vlačuga svobodnega sveta, ki se je pripravljena obleči in sleči in zadovoljiti celo vrsto okusov, na razpolago za uporabo in zlorabo po mili volji.

Prav do pred kratkim, vse do 80. let prejšnjega stoletja, se je zdelo, da bi demokraciji lahko uspelo prinesiti določeno stopnjo resnične socialne pravičnosti. Toda moderne demokracije so na svetu že dovolj časa, da so se jih neoliberalni kapitalisti naučili spodkopavati. Usvojili so tehniko infiltriranja instrumentov demokracije – "neodvisnega" sodstva, "svobodnega" tiska, parlamenta – in njihovega preoblikovanja za svoje namene. Projekt skupne globalizacije je razvozlal šifro. Svobodne volitve, svobodni tisk in neodvisno sodstvo ne pomenijo veliko, kadar jih svobodni trg skrči na predmete za prodajo najboljšemu ponudniku.

Da bi zares dojeli, kako je demokracija zatirana, bi bilo mogoče dobro pogledati, kaj se dogaja v nekaterih izmed naših sodobnih demokracij. Največja na svetu: Indija (o kateri sem že precej na dolgo pisala in zato nocoj ne bom govorila o njej). Najbolj zanimiva na svetu: Južna Afrika. Najmočnejša na svetu: ZDA. In, kar je najbolj poučno, načrti za najavo najnovejše na svetu: Iraka.

V Južni Afriki je po 300 letih surove nadvlade bele večine nad črnsko manjšino s kolonializmom in rasnim razlikovanjem leta 1994 prišla na oblast nerasistična večstrankarska demokracija. To je bil fenomenalen dosežek. V dveh letih po prihodu na oblast je Afriški nacionalni kongres brez opomina

pokleknil pred bogom tržišča. Njegov obsežni program strukturnega prilaganja, privatizacije in liberalizacije je samo še poglobil strahotne razlike med bogatimi in revnimi. Več kot milijon ljudi je zgubilo delo. Korporatizacija temeljnih služb – oskrbe z elektriko in vodo, stanovanj – je pomenila, da je 10 milijonov Južnoafričanov, skoraj četrtnina prebivalstva, ostalo brez vode in elektrike. Dva milijona so jih pregnali z domov.

Medtem pa je majhna bela večina, ki je stoletja uživala privilegij surovega izkoriščanja, varnejša kot kdaj koli prej. Ti ljudje imajo še vedno nadzor nad zemljo, kmetijami, tovarnami in obilnimi naravnimi viri dežele. Zanje je prehod iz apartheida v neoliberalizem komajda vzvalovil travo. To je apartheid s čisto vestjo. In predstavlja se z imenom demokracija.

Demokracija je postala imperijev evfemizem za neoliberalni kapitalizem.

Tudi v deželah prvega sveta je bil mehanizem demokracije učinkovito omanjan. Politiki, medijski mogotci, sodniki, močni korporacijski lobiji in vladni uradniki se kot prekrivajoče se luske sestavljajo v zapleteno in potuhnjeno konfiguracijo, ki lahko popolnoma spodkoplje uravnoteženost med ustavo, sodišči, parlamentom, administracijo in, kar je morda najpomembnejše, neodvisnimi mediji, ki predstavljajo strukturni temelj parlamentarne demokracije. Vzorec lusk je vedno manj prefinjen in izdelan.

Italijanski ministrski predsednik Silvio Berlusconi, na primer, ima odločujoč delež v večjih italijanskih časnikih, revijah, televizijskih kanalih in založniških hišah. Financial Times je poročal, da ima pod nadzorom okrog 90 odstotkov italijanske televizijske publike. Pred kratkim je med procesom zaradi obtožb o podkupovanju med vztrajanjem, da je edini človek, ki lahko reši Italijo pred levico, rekel: "Kako dolgo bom še moral živeti to žrtev polno življenje?" To je slab obet za preostalih 10 odstotkov italijanskih televizijskih gledalcev. Kakšna je cena svobodnega govora? Svobodnega govora za koga?

V Združenih državah je ureditev bolj zapletena. Clear Channel Worldwide Incorporated je največji lastnik radijskih postaj v državi. Upravlja več kot 1200 kanalov, ki skupaj zavzamejo 9 odstotkov trga. Njegov generalni direktor je prispeval stotisoče dolarjev za Bushovo volilno kampanjo. Ko je šlo na stotisoče ameriških državljanov na ulice protestirat proti vojni v Iraku, je Clear Channel po vsej državi organiziral domoljubne "relije za Ameriko" in za vojno. Izkoriščal je svoje radijske postaje za oglaševanje dogodkov in potem pošiljal tja dopisnike, da so poročali o njih, kot da bi šlo za novice. Čas ponarejanja soglasja se je umaknil času ponarejanja novic. Prav kmalu se bodo poročevalske centrale nehale pretvarjati in bodo začele namesto novinarjev zaposlovati gledališke režiserje.

Ob tem ko postaja ameriška zabavna industrija vedno bolj nasilna in podobna vojni, ameriške vojne pa vedno bolj podobne zabavniški industriji, prihaja do zanimivih križanj. Konstruktor 250 000 dolarjev vrednega centra v Katarju, od koder je general Tommy Franks režiral medijsko poročanje o

TRAVEL ALL OVER THE WORLD, MEET MANY INTERESTING PEOPLE... AND KILL THEM.

operaciji Shock and Awe, je načrtoval tudi opremo za Disneyja, MGM in Dobro jutro, Amerika.

Kruta ironija je, da so ZDA, ki imajo najbolj vnete in glasne zagovornike svobode govora in (do nedavna) najbolj izdelano zakonodajo za njeno zaščito, tako omejele prostor, kjer je to svobodo mogoče izražati. Ves rompopom, ki spremlja pravno in konceptualno obrambo svobode govora v Ameriki, na neki čuden, zaviti način pomaga prikrivati proces hitre erozije možnosti za dejansko izvajanje te svobode.

Medijsko in zabavnaška industrijo v ZDA obvladuje nekaj velikih korporacij – AOL-Time Warner, Disney, Viacom, News Corporation. Vsaka od njih ima v lasti in pod nadzorom televizijske postaje, filmske studije, založbe plošč. Izhodi so učinkovito zapečateni. Ameriški medijski imperij obvladuje maloštevilna klika. Predsednik Zvezne komisije za komunikacije Michael Powell, sin državnega sekretarja Colina Powella, je predlagal še večjo deregulacijo komunikacijske industrije, ki bo pripeljala do še večje konsolidacije.

Tu je torej – največja demokracija na svetu pod vodstvom človeka, ki ni bil zakonito izvoljen. Vrhovno sodišče ZDA mu je podarilo službo. Kakšno ceno je plačalo ameriško ljudstvo za to podtaknjeno predsedništvo? V treh letih mandata Malega Busha je ameriško gospodarstvo izgubilo več kot dva milijona delovnih mest. Stroški vojn na tujem, državna blaginja in davčni odlivi bogatim so ustvarili finančno krizo ameriškega izobraževalnega sistema. Po rezultatih analize Nacionalne konference zakonodaj zveznih držav so ZDA v letu 2002 prikrajšale javne službe, zdravstvo, socialno pomoč in izobraževanje za 49 milijard dolarjev. Letos načrtujejo prihranek še 25,7 milijard dolarjev. To znese skupaj 75 milijard dolarjev. Busheva prvotna zahteva Kongresu za financiranje vojne v Iraku je govorila o 80 milijardah dolarjev.

Kdo torej plačuje vojno? Revni državljani Amerike. Njeni študenti, njeni brezposelni, njene matere samohranilke, njeni bolnišnični pacienti in tisti v domači negi, njeni učitelji in zdravstveni delavci.

In kdo se v resnici bori v vojni?

Spet revni Američani. Vojaki, ki se pražijo na iraškem puščavskem soncu, niso otroci bogatašev. V obeh domovih Kongresa je samo en poslanec, katerega sin se bori v Iraku. Ameriška vojska "prostovoljcev" je dejansko odvisna od števila nabornikov iz populacije revnih belcev, črncev, latinov in Azijcev, ki iščejo pot do preživetja in do izobrazbe. Zvezna statistika kaže, da Afroameričani sestavljajo 21 odstotkov celotnih oboroženih sil in 29 odstotkov ameriške vojske. V številu ameriškega prebivalstva je njihov delež 12 odstotkov. Ironija, kajne, to nesorazmerno visoko zastopstvo Afroameričanov v vojski in zaporih? Mogoče bi morali gledati pozitivno in videti v tem kar najučinkovitejšo pozitivno diskriminacijo. Skoraj štirje milijoni Američanov (dva odstotka prebivalstva) so izgubili volilno pravico zaradi dokazanih zločinov. Med temi je 1,4 milijona Afroameričanov, kar pomeni, da je bila volilna pravica odvzeta 13 odstotkom vsega črnkega prebivalstva v starosti, ko lahko voli.

Za Afroameičane obstaja tudi pozitivna diskriminacija v smrti. Študija ekonomista Amartyje Sena kaže, da imajo Afroameričani kot skupina nižjo pričakovano življenjsko dobo kot ljudje, ki so se rodili na Kitajskem, v indijski državi Kerala (od koder sem jaz), Šrilanki ali Kostariki. Moški v Bangladešu imajo boljše možnosti, da doživijo štirideset let, kot afroameriški moški v Harlemu.

V tem letu, ko bi dr. Martin Luther King praznoval 74. rojstni dan, je predsednik Bush javno kritiziral program pozitivne diskriminacije Univerze v Michiganu, ki favorizira črnce in latine. Rekel je, da "seje razdor", da je "nepravičen" in "neustaven". Uspeli poskus v državi Florida, da črncev ne bi bilo na volilnih seznamih, zato da bi bil George Bush izvoljen, seveda ni bil niti nepravičen niti neustaven. Pozitivna diskriminacija za bele fante z Yalea po mojem nikoli ni.

Vemo torej, kdo plačuje vojno. Vemo, kdo se v njej bori. Kdo pa bo imel od nje korist? Kdo preži na pogodbe za obnovo, vredne po predvidevanjih do sto milijard dolarjev? Bi lahko bili to revni in brezposelni in bolni Američani? Bi lahko bile to ameriške matere samohranilke? Ali ameriške črnske ali latino manjšine? Operacija Iraška svoboda, nam zagotavlja George Bush, bo vrnila iraško nafto iraškemu ljudstvu. Se pravi, vrnila bo iraško nafto iraškemu ljudstvu prek multinacionalnih družb. Kot je Bechtel, kot je Chevron, kot je Halliburton.

Spet je tu ozek, tesen krog, ki povezuje podjetniška, vojaška in vladna vodstva drugo z drugim. Promiskuiteta, medsebojno oplajanje je nezaslišano. Predstavljajte si tole: Odbor za obrambno politiko je od vlade postavljena skupina, ki svetuje Petnagonu. Njene člane izbere podsekretar za obrambo in potrди Donald Rumsfeld. Njeni sestanki so zaupne narave. Nobena informacija ni dosegljiva za javnost.

Center za korektnost v javnosti s sedežem v Washingtonu je ugotovil, da je 9 izmed 30 članov Odbora za obrambno politiko povezanih z družbami, s katerimi so v letih 2001–2002 podpisali pogodbe v vrednosti 76 milijard dolarjev. Eden od njih, Jack Sheenan, upokojen mornariški general, je poslovodni direktor družbe Bechtel, mednarodnega giganta strojne opreme. Riley Bechtel, predsednik družbe, je v Odboru za izvoz predsednika države. Nekdanji državni sekretar George Shultz, ki je tudi član uprave skupine Bechtel, je predsednik svetovalnega telesa Odbora za osvoboditev Iraka. Ko so ga za New York Times vprašali, ali ga skrbi, da bi prišlo do konflikta interesov, je rekel: "Ne vem, da bi imel Bechtel kakšno posebno korist od tega. Ampak če je treba delo opraviti, je Bechtel tiste vrste družba, ki to lahko naredi."

Bechtel je dobil pogodbo za obnovitvena dela v Iraku za 680 milijonov dolarjev. Po podatkih Centra za odgovornost v politiki je Bechtel prispeval stotisoče dolarjev za potrebe republikanske kampanje.

Nad temi pretvezami se boči ameriška protiteroristična zakonodaja in jih s samo veličino svoje zlohotnosti zmanjšuje. Ameriški Patriot Act (Domoljubni zakon), sprejet okotobra 2001, je postal predloga za podobne protiteroristične zakone v državah po vsem svetu. Sprejet je bil v poslanski zbornici z večino

337 glasov proti 79. Po pisanju New York Timesa so "mnogi snovalci zakonov izjavili, da je bilo nemogoče resno diskutirati ali vsaj brati zakonodajo."

Patriot Act uvaja obdobje systemskega avtomatiziranega nadzora. Vladi daje pooblastila za prisluškovanje telefonom, vdiranje v računalnike in takšne vrste vohunjenja za ljudmi, ki bi bile še pred nekaj leti popolnoma nesprejemljive. FBI pooblašča za zaseganje vsakršnih podatkov o izposoji, nakupih in uporabnikih knjižnic ter kupcih v knjigarnah na podlagi suma, da so del teroristične mreže. Tako se zameglijo meje med govorom in kriminalno dejavnostjo in ustvari prostor, kjer je mogoče državljansko nepokorščino tolmačiti kot kršenje zakona.

Stotine ljudi že držijo zaprte za nedoločen čas kot "sovražne bojavnike". (V Indiji gre njihovo število v tisoče. V Izraelu je danes zaprtih 5000 Palestincev.) Nedržavljeni seveda nimajo nikakršnih pravic. Lahko so samo "izginuli" kot ljudje v Čilu pod generalom Pinochetom, starim zaveznikom Washingtona. Mer zaporniki, ki jih je že več kot 1000, je mnogo muslimanov ali ljudi z Bližnjega vzhoda; nekateri nimajo možnosti stika z zakonitimi predstavniki.

Poleg tega, da ameriški državljani nosijo dejanske stroške vojne, plačujejo te "osvobodilne" vojne tudi s svojo svobodo. Za navadnega Američana je cena "nove demokracije" v drugih državah smrt resnične demokracije doma. Medtem pa pripravljajo Irak za "osvoboditev". (Ali pa so nemara že od začetka s tem mislili na "liberalizacijo" - v angleščini sta si besedi zelo podobni?) Wall Street Journal poroča, da je "Busheva administracija že pripravila obsežne načrte za obnovo iraškega gospodarstva po okusu ZDA."

Popravljajo tudi iraško ustavo. Zakone o trgovini, davkih in intelektualni lastnini pišejo na novo, da bi jih prikrojili kapitalističnemu gospodarstvu v ameriškem slogu. Urad ZDA za mednarodni razvoj je povabil ameriške družbe, naj kandidirajo za pridobitev pogodb za gradnjo cest, vodnih sistemov, omrežij mobilne telefonije in distribucijo učbenikov. Kmalu potem, ko je Bush II. oznanil svojo željo, da bi ameriški kmetje prehranjevali svet, je Dan Amstutz, nekoč eden izmed direktorjev Cargilla, največjega izvozника žita na svetu, prevzel odgovornost za obnovo iraškega poljedelstva. Kevin Watkins, strateški vodja Oxfama, je rekel: "Postaviti Dana Amstutza za vodjo obnove iraškega poljedelstva je tako, kot če bi postavili Sadama Huseina za predsednika odbora za človekove pravice."

Moža, ki sta prišla v ožji izbor za vodenje operacij v zvezi z iraško nafto, sta nekoč delala pri Shellu, BP in Fluoru. Fluor je vpleten v sodni proces zaradi tožbe črnskih južnoameriških delavcev, ki so obtožili družbo izkoriščanja in surovega ravnanja v času rasnega razlikovanja. Shell pa je seveda znan po pustošenju ozemlja plemena Ogoni v Nigeriji.

Tom Brokaw (eden najbolj znanih voditeljev na ameriški televiziji) je bil pri poročanju o procesu neprevidno kratek in jasen. "Ena izmed stvari, ki jih ne smemo narediti," je rekel, "je uničiti infrastrukturo Iraka, saj bo ta država v nekaj dneh naša."

Zdaj ko se stvari okrog lastništva urejajo, je Irak pripravljen na novo demokracijo.

Torej, kot je imel navado vprašati Lenin: Kaj storiti?

Hja.

Lahko bi kratko malo sprejeli dejstvo, da ni običajne vojaške sile, ki bi se lahko uspešno postavila po robu ameriškemu vojaškemu stroju. Teroristični napadi samo dajejo vladi ZDA priložnost, na kakršno komaj čaka, da lahko še močneje stisne svoj daviteljski prijem. Stavite lahko, da bo v nekaj dneh po novem terorističnem napadu sprejet Patriot II. Ugovarjati vojaški agresiji ZDA z argumentom, da se bodo zaradi nje povečale možnosti terorističnih napadov, je jalovo. Kdor je bral dokumente, ki jih je napisala organizacija Projekt za novo ameriško stoletje, lahko to potrди. Tudi to, da je vlada zaradi ugotovitve, da so obstajala opozorila o možnosti napadov in da so bila preslišana, zamolčala poročilo kongresne komisije o 11. septembru, govori o dejstvu, da vsemu govorjenju navkljub ni nemogoče, da teroristi in Bushev režim delajo skupaj. Oboji nalagajo ljudstvu odgovornost za dejanja njegovih vlad. Oboji verjamejo v doktrino kolektivne krivde in kolektivne kazni. S svojimi dejanji delajo drugi drugim veliko koristi.

Vlada ZDA je že zelo prepričljivo pokazala domet in obseg svojih zmožnosti za paranoidno agresijo. V človeški psihologiji je paranoidna agresija navadno znak živčne negotovosti. Možno bi bilo sklepati, da v psihologiji narodov ni nič drugače. Imperij je paranoičen, ker pač ima svojo ranljivo točko.

“Domovino” lahko branijo obmejne patrolje in jedrsko orožje, gospodarstvo ZDA pa je razprostranjeno po vsej zemeljski obli. Njegova ekonomska oporišča so izpostavljena in ranljiva. Na internetu že mrgoli natančnih seznamov ameriških in britanskih izdelkov in družb, ki bi jih bilo treba bojkotirati. Poleg običajnih tarč, kot so Coke, Pepsi ali McDonalds, bi se lahko znašle na udaru tudi vladne ustanove kot USAID, britanska DFID, britanske in ameriške banke, Arthur Andersen, Merrill Lynch in American Express. Te sezname izpopolnjujejo in čistijo aktivisti po vsem svetu. Lahko bi postali praktičen vodnik, ki bi usmerjal brezoblični, vendar naraščajoči bes sveta. “Neizogibnost” projekta podjetniške globalizacije se začenja kazati kot precej izogibna.

Naivno bi bilo misliti, da se lahko naravnost soočimo z Imperijem. Naša strategija mora biti osamiti njegove delujoče dele in jih drugega za drugim onemogočiti. Noben cilj ni preneznaten. Nobena zmaga premalo pomembna. Lahko bi uporabili obratno pot od gospodarskih sankcij, ki so jih Imperij in njegovi zavezniki uvedli za revne države. Lahko bi uvedli režim ljudskih sankcij za vsako korporacijo, ki je podpisala pogodbo za povojno obnovo Iraka, tako kot so aktivisti v tej državi in drugod po svetu kaznovali institucije apartheida. Vsako od njih bi morali imenovati, izpostaviti in bojkotirati. Izriniti iz posla. To bi lahko bil naš odgovor na operacijo Shock and Awe. In bil bi imeniten začetek.

Drugi nujni izziv je prikazati državne medije kot uradna trobila, kar v resnici so. Ustvariti moramo prostor alternativnih informacij. Podpirati moramo neodvisne medije, kot so Democracy Now!, Alternative Radio in South End Press.

Boj za vrnitev demokracije bo težak. Svobode nam ni dala nobena vlada, ampak smo si jo od njih izborili. In če jo enkrat izpustimo iz rok, se boj za njeno vrnitev imenuje revolucija. To je boj, ki se mora razmahniti čez celine in države in ne sme priznavati državnih meja. Če naj uspe, se mora začeti tu. V Ameriki. Edina institucija, ki je močnejša od vlade ZDA, je ameriška civilna družba. Vsi drugi smo pripadniki narodov sužnjev. Nikakor nismo nemočni, toda vi imate moč neposredne bližine. Dostop imate do vladarske palače in vladarjevih soban. Imperij zmaguje v vašem imenu in vi imate pravico do zavrnitve. Lahko bi mu odrekli pripravljenost za boj. In ne bi odpeljali tistih izstrelkov iz skladišča v pristanišče. In ne bi vihteli zastave. In se ne bi udeležili parade zmagoslavja.

Bogato tradicijo odporništvu imate. Samo Howarda Zinna *Zgodovino ljudstva Združenih držav* preberite, pa se boste spomnili na to. Stotisoči med vami ste vzdržali vse napade neusmiljene propagande in se dejavno borite proti svoji lastni vladi. V ultradomoljubnem ozračju, ki vlada v Združenih državah, je to enako pogumno kot boj katerega koli Iračana ali Afganistanca ali Palestinca za domovino. Če se pridružite temu boju, ne v stotisočih, ampak v milijonih, vas bo svet radostno pozdravil. In videli boste, kako lepo je biti ljubezniv namesto surov, varen namesto prestrašen. Imeti prijatelje namesto biti osamljen. Biti ljubljen namesto osovražen.

Ni mi všeč, da ne morem soglašati z vašim predsednikom. Vaš narod je brez dvoma imeniten. Vi pa bi lahko bili čudovito ljudstvo.

Zgodovina vam ponuja priložnost.

Izkoristite trenutek.

Prevedla Maja Kraigher